

Araştırma Makalesi / Research Article

İlk Kadın Hükümdar Tomris ve Hakkındaki Betimlemeler Üzerine Bir İnceleme¹*A Study on the First Female Ruler Tomris and the Descriptions about her*Adem ÖCAL ² & Meltem DEMİRCİ KATIRANCI ³**Geliş/Received:** 21.09.2022**Kabul/Accepted:** 01.04.2023**Öz**

Türk tarihinde kadının yerinin çok önemli olduğu ve Türk erkeği ile Türk kadınının birbirinden ayrılmaz bir bütün oldukları düşünülmektedir. Kadını erkekten ayrı ya da toplumdan dışlanmış olarak kabul etmek doğru olmayabilir. Ayrıca, mücadele, savaş ve zafer elde etmek Türk kadınının başlıca özellikleri arasında sayılabilir. Bu mücadele kiminin elinde silahla, kiminin dilinde sözle, kiminin kaleminde yazı kiminin fırçasında renk iledir. Türk tarihi incelendiğinde, Türk kadınının yeri geldiğinde vatanına evlat yetiştiren, eşi yoksa ocağına er olan, gerektiğinde de devlet yöneten, savaşan, topraklarına ve yurduna sahip çıkan örnek bir kadın rolünde olduğu görülebilir. Dünya tarihine damga vuran ilk kadın hükümdar Tomris Hatun'dur. MÖ. 529 yılında İskitler'in başına geçen Tomris, kadınlardan kurduğu ordusu ile büyük zaferlere imza atmışlardır. Türklerin kağanı Tomris Hatun kahramanlığı ve cesaretiyle adından söz ettiren ilk Türk kadını olduğu bilinmektedir. Sadece Tomris değil, Nene Hatun, Halide Edip Adivar, Sabiha Gökçen, gibi niceleri Türk tarihinde hem zekâları hem cesaretleri hem de güzellikleri ile iz bırakan Türk kadınlarından sadece bir kaçıdır. Türk kadını manas destanında idealize edilen Alp tipi güçlü, savaşan kaçmayan, milli ve vatanseverlik ruhuna sahip bir kadındır. Manas destanında Alp tipinin yanı sıra kadın fedakâr, saygın, savaşan, dövüşen, avcı, akıncı bir kahramandır. Araştırmada veriler tarama modeli kullanılarak elde edilmiş ve verilerin analizi betimsel bir yöntemle gerçekleştirilmiştir. İlk kadın hükümdar olan Tomris Hatun'u, sanat eserlerine konu edinen sanatçıların çalışmaları biçim ve içerik bakımından incelenmiştir. Böylece incelenen çalışmaların sanat alanında literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kadın, hükümdar, Tomris, sanat, eğitim, betimleme

Abstract

It is believed that Turkish women and Turkish men are linked, and that women have played a significant role in Turkish history. Accepting women as distinct from their men or as being excluded from society may not be appropriate. Additionally, among the primary qualities of Turkish women are battle, war, and winning. This struggle is in the hands of some with weapons, in the language of some with words, in the pen of some with writing, in the brush of others. When Turkish history is examined at, it can be seen that Turkish women play the role of an exemplary woman who raises children for her homeland when necessary, who enlists as a quarry private if she is left without a husband, who manages the state when necessary, who fights, and defends her lands and homeland. Tomris Hatun was the first female head of state to make history.

¹ Bu makalenin özeti, 8-10 Mart 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen "Uluslararası Alp Kadın Sempozyumu"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. E-posta:adem.ocal@gazi.edu.tr, ORCID:0000-0001-8494-142X

³Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara, Türkiye. E-posta: meltem.katiranci@hbv.edu.tr, ORCID:0000-0002-8323-8502

Tomris, the Scythians' new leader in 529 BC, used her army of women to great success. The first Turkish woman to become famous for her bravery and heroism was Tomris Hatun, known as the Khan of the Turks. Nene Hatun, Halide Edip Adıvar, Sabiha Gökçen, and many other Turkish women, in addition to Tomris, are just a few of the Turkish women who made an impact on Turkish history via their intelligence, bravery, and beauty. The Manas saga idealizes the Turkish woman as an Alpine-type strong woman who does not flee from battle and possesses a sense of nationalism and patriotism. The woman in the Manas tale is a self-sacrificing, honorable, battling, hunting, and raiding hero in addition to the Alpine type. Data for the study were collected using the scanning model, and a descriptive approach was used to analyze the data. On the basis of form and substance, the works of the artists who made Tomris Hatun, the first female ruler, the subject of works of art, were examined. Consequently, it is hoped that the studies that were looked at would add to the body of writing in the field of art.

Keywords: Woman, ruler, Tomris, art, education, portrayal

1.GİRİŞ

Tomris Hatun M.Ö. 7. Yüzyılda yaşamış, Saka Türklerinin hükümdarı, Türkleri bir çatı altında toplayan Alp Er Tunga'nın torunu olarak bilinmektedir. Tomris Türkçede "tomur, temir veya demir", Doğu İıan dillerinde "tahmirih, cesur" olarak bilinmektedir. Yunanlılar ise ona "Leydi Origana" ismini vermişlerdir. Akıllı, güçlü ve kıvrak bir zekâya sahip olan Tomris Hatun savaşın, gücün dışında akıl ile de kazanıldığına inananlardandır (Kayhan, 2018).

15 Aralık 528 tarihinde Asya bozkırları büyük bir savaşa şahitlik etmiştir. Çoğunluğu kadınlardan oluşan Saka Türklerinin ordusu ile Pers İmparatoru Cyrus'un ordusu karşı karşıya gelmiştir. Başlarında, Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris Hatun ve oğlu bulunmaktadır. Tarih kitaplarında, Türkler için bu savaş "var olmak ile yok olmanın mücadelesi" olarak nitelendirilmiştir. Pers imparatoru ise girdiği her savaşta çok can almış, kana susamış cani bir hükümdar olarak tanımlanmıştır. Cyrus, haince birçok oyun oynayarak savaş yapmadan toprak sahibi olmayı düşündüğü için, Tomris Hatun'a evlilik teklif etmiştir. Tomris Hatun ise Cyrus'un bu haince planının farkında olarak teklifi reddetmiştir.

İıan Hükümdarı, aldığı olumsuz cevaba karşın savaş başlatmış ve savaşı kazanmak için her türlü oyuna başvurarak, sinsi planlar yapmıştır. Savaşın ilk safhası yenilgiyle sonuçlanmıştır. Tomris Hatun'un oğlunun mücadeleyi kaybetmenin endişesi ile intihar ettiği bilinmektedir. Tomris bu durum karşısında çok öfkelenmiş ve oğlu öldükten sonraki sabah, savaşı kaldığı yerden devam ettirmiştir. Tomris Hatun'un, savaşı bizzat kendisinin yönettiği bilinmektedir. Yaptığı akıl oyunları, karşı tarafın gittikçe güçsüzleşmesine sebep olmuş ve sonunda Cyrus yenilerek bunu canıyla ödemiştir. Tomris'in askerleri, Cyrus'un cansız bedenini getirdiklerinde Tomris Hatun onun kafasını kılıcı ile

gövdesinden ayırmış, kan dolu bir fiçinin içine atmıştır. O anda “Hayatında kan içmeye doymamıştın. Şimdi kana kana iç!” diye yeri göğü çınlattığı tarih sayfalarına yazılmıştır (Demirel, 2016, s.124).

Tomris’in bu acı haykırışı tüm dünyada edebî metinlere yansıdığı gibi, sanat alanında da etkisini sürdürmüştür; tiyatrodan, sinemada ve görsel sanatlarda eserlere konu olmuştur.

Yapılan resim, heykel ve özgün baskı resim çalışmalarının birçoğunda Tomris Hatun’un savaş sahneleri ve kazandığı zaferler ele alınmıştır. Türk kadını güçlü, at binmeyi bilen, savaşta düşmanına korku salan, bir alp kadın görüntüsü ile eserlere yansımıştır. Figüratif olarak giyim kuşamının, vurgulayıcı renkler ve motifler ile sanat eserlerinde ayrıntılı olarak işlendiği görülmektedir.

1.1.Problem Cümlesi

Çalışmada, “İlk Kadın Hükümdar Tomris ve betimlemelerinin, betimsel ve içerik analizleri nasıldır?” problem cümlesine şu alt problemlerden yola çıkılarak yanıt aranmıştır:

1. Resim Sanatında belirlenen Tomris ve betimlemeleri nasıldır?
2. Heykel sanatında belirlenen Tomris ve betimlemeleri nasıldır?

1.2.Araştırmanın Önemi

Türkler konargöçer bir hayat yapısı olan, Asya’nın bozkırlarında zorlu iklim şartlarında mücadele veren, çok sayıda devlet kurmuş, her yıkımdan sonra tekrar dirilerek ve kültürel değerlerini muhafaza ederek yaşamışlardır. Çolak’ın (2016, s.61) da ifade ettiği, devletin geleneğinde ve sosyal yaşantısında kadın, başka toplumlarda olduğu gibi ikinci sırada değil aksine birinci sıradadır. Türklerde *lider kadın tipi* erkek savaşçılarla beraber kahramanca mücadeleye katılan, yönetme becerisine sahip, zeki karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilinen en önemli lider ise İlk Kadın Hükümdar Tomris Hatun’dur.

Tomris Hatun’un kazandığı zaferler ve kahramanca mücadele ettiği savaşlar edebî metinlerin, tiyatronun, sinemanın yanı sıra görsel sanatlar alanındaki eserlere de konu olmuştur. Bütün bunlar düşünüldüğünde kültürel bellekte var olan anlamlardan izler taşıyan renklerle bir kadın kahraman imgesi olarak *Tomris* figürünün, sanatçıların eserlerinde nasıl betimlendiğine yönelik yeterli kaynak bulunamamıştır. Araştırma,

bilimsel yayın olarak konuyla ilgili farkındalık yaratmak, literatüre yeni bir kaynak kazandırmak ve araştırmacılara örnek olmak bakımından önemlidir.

1.3.Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma, 12 resim ve heykel sanatçısının İlk Kadın Hükümdar Tomris Hatun'u betimleyen resim ve heykel alanında yapılmış eserleri ile sınırlıdır.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekilde ortaya koymayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012, s.77). Bu bağlamda ulaşılan bilgiler, çeşitli değişkenler aracılığıyla ve sanat eseri inceleme yöntemi ile değerlendirilmiştir. Araştırma, var olan bir durumu ortaya çıkarmaya çalıştığı için betimsel bir çalışma niteliğindedir ve veriler betimsel ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

2.2. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Dergisi Yayın Kurulunun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD Dergisi dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. “İlk Kadın Hükümdar Tomris ve Hakkındaki Betimlemeler Üzerine Bir İnceleme” başlıklı araştırmada kamuya açık bir kaynak olan ve İlk kadın hükümdar olan Tomris Hatun'u, sanat eserlerine konu edinen sanatçıların çalışmaları biçim ve içerik bakımından taranarak doküman analizi tekniği kullanıldığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

3.BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın bu bölümünde, sanat eserlerine konu olan İlk Kadın Hükümdar Tomris'in betimlemeleri incelenmiş, eserler biçim ve içerik bakımından yorumlanmıştır. Konu ile

ilgili, 12 sanatçının resim ve heykel alanında yaptığı eserler yer almaktadır. Bu sanatçıların hayatları hakkında kısaca bilgi verilmiş ve Tomris'in betimlemeleri ile ilgili eserleri yorumlanmıştır.

3.1.Resim Sanatındaki Tomris Betimlemelerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Alexander Zick

1845 yılında Almanya'da doğan ressam aynı zamanda iyi bir illüstratördür. Almanya'nın 1904 yılında kullandığı para birimi olan 5 Mark üzerine yaptığı çizimlerle bilinmektedir. Eserlerini daha çok tarihi olayları dikkate alarak icra eden Zick, Tomris Hatun için yaptığı eserde de bir olayı canlandırmıştır. Sanatçı birçok eseri ile sanat dünyasına katkıda bulunarak 1907 yılında ölmüştür.

After the painting by A. Zick

TOMYRIS PLUNGES THE HEAD OF THE DEAD CYRUS
INTO A VESSEL OF BLOOD

Örnek-1. 'Ölü Cyrus'un Başı

1. Örnek'te görülen eserde, Tomris Hatun Cyrus'un başını alıp torbaya atarken betimlenmiştir. Bu sahnenin, savaş alanında gerçekleşen bir olayı betimlediği düşünülmektedir. Yerde yatan ölmüş savaşçı betimlemesi bu düşünceyi desteklemektedir. Kalabalık figürler Tomris'e dikkatle bakmaktadır ve hareketlilik söz konusudur. Dik duruşlu ve sert çehreli bir ifadeyle betimlenen Tomris, zaferini ve gücünü göstermektedir. Bir elinde Cyrus'un başı bir elinde çelik olduğu düşünülen kaskı görülmektedir. Savaştan yeni çıkmış ve Cyrus'un bedenini başından ayırarak amacına ulaşmış hâlde resmedilmiştir. Bu durumda savaşlarda Tomris'in bizzat kendisinin de mücadele ettiği düşüncesine varılabilmektedir.

Resim siyah beyaz olarak görülmektedir. Eserin, orijinal hâlinin siyah beyaz veya renkli olup olmadığı hakkında herhangi bir şey bilinmemektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılabilen bu eserin siyah beyaz şeklidir.

Eserde sanatçının ışık gölge etkileriyle resme derinlik kazandırdığı görülmektedir. Eser, siyah beyaz olmasına rağmen Tomris'in en açık renk ile işlenmiş olduğu ve koyu tonlu bir arka planda bu vesileyle öne çıkarıldığı görülmektedir. Tomris oldukça uzun boylu betimlenmiştir. Bu betimlemenin, Tomris'in yüceliğine ve hükümdar kimliğine sembolik bir anlam kattığı düşünülmektedir.

Andrea Del Castagno

Castagno'nun, 1423 ve 1457 yılları arasında yaşayan İtalyan bir ressam olduğu bilinmektedir. Rönesans dönemi sanatçısı, Floransa yakınlarındaki Castagno'da doğduğu için bir gelenek olarak buranın adını alan ressam, 34 yıl süren kısa ömrüne rağmen kiliselere siparişle yaptığı eserlerle sanat tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Bilinen ilk çalışması Palazzo del Podesta'nın ön yüzündeki fresklerdir. Bu fresklerde, 1440'ta Cosimo Dükü'ne karşı ayaklandıkları için baş aşağı asılarak cezalandırılmış kişiler resmedilmiştir. Castagno'ya verilmiş olan "*Andreino Degli Impiccati*" (Asılmış Adamların Andreası) adının da büyük bir olasılıkla, ayaklanmadan hemen sonra yapılan bu fresklerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Costagno'nun bir eserinin, Rönesans dönemi sanatçılarından Leonardo Davinci'nin ünlü "Son Akşam Yemeği" adlı eseri ile benzerlik göstermesi dikkat çekicidir (Fortuna, 1959).

Sanatçı "Ünlü Erkekler ve Kadınlar" isimli bir dizi eser koleksiyonu oluşturmuş ve Saka Türklerinin lideri Tomris Hatun'un betimlemelerine bu koleksiyonda yer vermiştir.

Eserin adı “*Queen Tomyris*”tir. Çalışmanın 1448 yılında yapıldığı ve Floransa da bulunan Uffizi galerisinde yer aldığı bilinmektedir (2.Örnek).

2.Örnek’te görülen “*Queen Tomyris*” adlı eserin, Fresk tekniği kullanılarak resmedildiği bilinmektedir. Fresk (Fresco), yaş sıvı üzerinde suda çözülmüş boya ve pigmentleri kullanılarak yapılan duvar resmi tekniğidir (Tanyeli ve Sözen 1986, s.86). Fresk resmi, sanat tarihinin en eski yöntemlerinden biridir. Kimi zaman bir mağaranın duvarında kimi zaman bir kilise yada sarayda duvarları süslemiştir. Castagno, *Queen Tomyris* (Kraliçe Tomris) adlı çalışmasını fresk tekniği kullanarak San Pier kilisesinin duvarına uygulamış fakat bu fresk uzun yıllar sonra duvardan kaldırılıp tahta üzerine aktarılarak Floransa’da bulunan Uffizi galerisinde sergilenmiştir.

Örnek-2. “*Queen Tomyris*”, 1448, Uffizi Galerisi, Floransa

Castagno, İkinci Örnek’te görülen eserini, dikey düzlem üzerinde resmetmiştir. Çalışmanın koyu siyah renk üzerine, zarif küçük çiçek dokuları ile işlenmiş olduğu görülmektedir. Tomris Hatun; turuncu, boydan ayak bileklerine kadar uzanan elbise ile

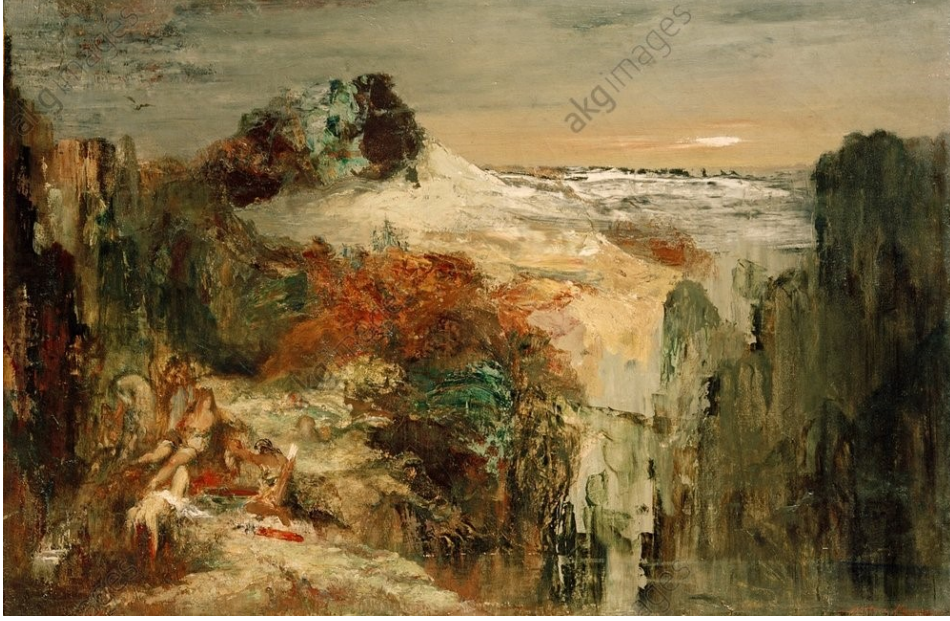
resmedilmiştir. Turuncu kıyafet ile Tomris betimlemesi dikkat çekicidir. Elinde tuttuğu ve boyu Tomris Hatun'un boyunda olan mızrağa savaşçı duruşuyla bakarken çizilmiş olması hem çalışmanın odak noktası olmakta hem bu savaşçı duruşun etkisini daha yoğun bir şekilde hissettirebilmektedir. Tomris'in mızrağı zarif bir şekilde tutarak ve diğer eliyle de elbisesinin eteğini kibarca kıvrarak resmedilmesi, onun zerafetine yorulabilir. Tomris'in örgü saçlarının, Türk coğrafyalarında dönemin kadınlarının bir özelliği olarak bilindiği düşünülmekte ve bu bilgiyle Tomris'in Türk kimliği vurgulanmaktadır. Tomris'in kolları çelik bir zırh içinde resmedilmiştir. Bu durumun Tomris'in savaşçı kimliğini ve mücadelecilik karakterini yansıttığı değerlendirilebilir.

Castagno'nun, eserine verdiği "*Quenn Tomyris*" adına uygun olarak, Tomris'i tacıyla resmettiği görülmektedir. Tomris'in ayağının ve tacının bir kısmının eserde yer alan çerçevenin dışına taşmakta olduğu görülmektedir. Bu durum ile hükümdar edasıyla resmedilen Tomris figürünün heybeti ve sınır tanımaz savaşçı yönü, sembolik bir anlatımla vurgulanmaktadır.

Gustave Moreau

6 Nisan 1826 yılında Fransa'da doğduğu, çoğunlukla İncil'le ilgili ya da mitolojik figürlere odaklanmış Fransız sembolist ressam olduğu bilinmektedir. Bir ressam olarak görsel şekillerden çok, edebî fikirlere yöneldiği görülmektedir. Bu yönüyle pek çok sembolist yazar ve ressamın ilgisini çeken Gustave Moreau, Sembolizm (*Symbolism*) akımının öncüsü olarak kabul edilir. Ayrıca Moreau'nun, genelde kadınlar ve mitolojik figürler üzerine çalışmalar yaptığı da kaynaklarda aktarılmaktadır.

Örnek-3. 'Tomyris ve Cyrus', 1885, Paris

3. Örnek'te görülen ve 1885 yılına ait olan eserin adı "*Tomyris ve Cyrus*" dur. 57.5 x 87 cm boyutlarında tuval üzerine yağlıboya tekniği ile çalışılmış olan eser, Paris'te Gustave Moreau müzesinde bulunmaktadır. Eserde, daha çok sıcak ve açık tonların hakimiyeti söz konusu olmakla beraber dağların ve kayalıkların yoğun bir şekilde işlendiği de görülmektedir. Çalışmada genel hatlarıyla göze çarpan görüntü, bir güç temsili izlenimi vermektedir. Kırmızı tonlarının tabloda göze çarpan etkisi, sol alt köşede Tomris'te toplanmaktadır. Uzanmış bir şekilde, kırmızı açık saçlarıyla Tomris; hemen önünde kanlar içinde olan Cyrus'un bedeninden ayrılmış başını kendisine takdim eden kişiye doğru bakmaktadır.

Symbolizm, bir şeyi sembolü aracılığıyla anlatma veya gösterme yahut bir takım eylem veya duygulara sembolik işlev verilmesi durumudur (Kardaş, 1980, s420). Moreau'nun bu eserinde symbolizmden yararlanarak, renkleri ve mekân olgusunu sembolik bir şekilde duygulara yön veren bir araç niteliğinde kullandığı görülmektedir. Dağların heybeti ve göz alıcı renkleriyle eserde yer alan Tomris ve Cyrus arasında geçen olay, symbolizmin bakış açısıyla farklı bir üslupla anlatılmaktadır.

Luca Ferrari

Ferrari, 17 Şubat 1605 yılında İtalya'da doğan Barok Dönemi sanatçısıdır. Luca da Reggio olarak da bilinir. İtalyan ressam, dönemine ait birçok çalışma yapmış ve 1654 yılında dünyaya gözlerini yummuştur (Şahin, 2021).

Örnek-4. "Queen Tomyris with the head of Cyrus the Great"
(Kraliçe Tomris ile Pers lideri Cyrus), 17. yy, Bavarian Devlet Resim Galerisi, Almanya.

4. Örnek'te görülen "Queen Tomyris with the head of Cyrus the Great" (Kraliçe Tomris ile Pers lideri Cyrus) adlı eser, 150 Cm x 200 cm boyutlarında tuval üzeri yağlı boya tekniği ile resmedilmiştir. 17.yy.a ait eser, Almanya Bavarian Devlet Resim Galerisi'nde sergilenmektedir.

Eserde, koyu zemin üzerinde parlak, kırmızı kıyafeti ve açık ten rengiyle Tomris dikkati çeken ilk unsurlar arasında yer almaktadır. Resimde, Tomris dâhil beş figür bulunmaktadır ve bu figürlerden biri, Tomris'in yanında duran, bedeninden ayrılmış başı ile Pers Lideri Cyrus'dur. Karanlıkta resmedilen Cyrus'un ölmesiyle bir hareketlilik yaşandığı görülmektedir. Figürler sıcak ve koyu tonlarla resmedilmiştir. Cyrus'un ölmesinin ardından Tomris, karşısında duran; kendisini dikkatle dinleyen ve söylediklerini yazan, hizmetkâr olduğu düşünülen yaşlı adama bir şeyler yazdırmaktadır. Hem Tomris'in hem hizmetkârın kıyafetinde uygulanan doku ve kırışıklık çalışması, figürlerin hareketlerini âdeta canlandırmaktadır.

Eserin merkezi, Tomris'in hizmetkârına doğru uzattığı parmağı ve onu paralel olarak aşağıda hizmetkârın yazmakta olduğu bir yazı, antlaşma vb. olarak değerlendirilebilir. Yazının yazıldığı masanın, Türk bezemeleriyle süslü olduğu görülmektedir. Bu durum yazının Tomris'in hüküm sürdüğü Türk topraklarında yazılmakta olduğunu göstermektedir. Ressam Ferrari, Cyrus'un başının bu topraklara getirilmiş olduğunu

masadaki Türk bezemeleri sayesinde vurgulamaktadır. Bu eserde Tomris, savaşçı kimliğinden ziyade kraliçe kimliğiyle betimlenmiş ve resmedilmiştir.

Luca Ferrari'nin Barok Dönemi sanatçısı olması, Tomris'in betimlemesini yaptığı eserinde kullandığı ışık gölge ve renk zıtlıklarıyla duygusal bir gerilim hissi vermesi, Tomris ve Cyrus'un arasındaki ilişkinin anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Matia Pretti

Pretti'nin, 24 Şubat 1613 yılında İtalya'da doğduğu ve bir Barok Dönemi sanatçısı olduğu bilinmektedir. Sanatçı, dini ve mitolojik figürleri eserlerine konu edinmiş, daha çok kilise duvarlarına resimler yapmıştır. Çalışmalarına uzun yıllar devam eden sanatçı, birçok eser bırakarak 1699 yılında ölmüştür.

Örnek-5. 'Tomiris ve Cyrus'

5. Örnek'te görülen eser, 181 cm x 129 cm boyutlarında tuval üzerine yağlı boya tekniği ile çalışılmıştır. Dikey düzlem üzerine çalışılan eserde, sıcak renkler hâkimdir. Kıyafetlerde uygulanan doku çalışmaları resme derinlik kazandırmaktadır.

Eser, Cyrus'un bedeninden ayrılmış başı, kanla dolu havzayla beraber çelik zırhlı asker tarafından Kraliçe Tomris'e sunulurken betimlenmiştir. Tomris ise Cyrus'un başını kan dolu havzaya batırmakta ve etraftaki figürler tarafından ilgiyle izlenmektedir. Böylelikle çalışmanın merkezi, bütün gözlerin üzerinde olduğu Cyrus'un bedeninden ayrılmış başıdır. Eserde, Kraliçe Tomris'in bir eliyle Cyrus'un başını havzaya batırırken diğer eliyle de kesik başı etrafındakilere sunmakta olduğu değerlendirilmektedir. Bu betimlemenin, Tomris için zaferi temsil ettiği düşünülmektedir.

Kraliçe Tomris örgülü saçlarıyla resmedilmiştir. Tacının ucunda ise tüyler bulunmaktadır. Figürlerin arasında en açık renk kıyafete sahip olan Tomris'tir. Bu özellik, Tomris'in eserde ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Ayrıca Tomris, eserde konum olarak en yüksek hizadadır. Bu durum Tomris'in Kraliçe olmasına ve yüceliğine dikkat çekmektedir.

Barok Dönemi sanatçısı olmasının etkisiyle Pretti bu eserinde, Tomris'in kıyafetinde uyguladığı gibi, çeşitli yerlerde ışık gölge ve derinliklerle, renk zıtlıklarıyla resimdeki olay olgusunu desteklemiştir.

Nurlan Abishev

1975 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde doğduğu bilinen sanatçı; resim, grafik tasarım ve aynı zamanda sinema set tasarımcısı olarak bilinmektedir. 2004 yılında "Rönesans Adası" filmindeki çalışmaları nedeniyle yılın en iyi set tasarımcısı ödülünü almıştır. İllüstratör çizimlerde de başarılı olan sanatçı, Kazakistan yazarlarının kitap tasarımlarını ve ilk Kazak çizgi romanının çizimlerini yapmıştır.

Örnek-6. 'The queen of Skythian tribe Massagetean'

6.Örnek'te görülen eser, 80 cm x 140 cm boyutlarında, tuval üzerine yağlı boya tekniği ile çalışılmıştır. Dikey düzlem üzerine resmedilen çalışmada Tomris Hatun, kırmızı başlığı ile dikkat çekmektedir. Başlık, altın renginde işlemlerle süslüdür. Koyu zemin üzerine resmedilen Tomris'in kıyafeti, ilgiyi üzerine toplamaktadır. Resimde Tomris, yanında kahverengi atıyla birlikte işlenmiştir. Eser, portre çalışması olarak değerlendirilebilir. Atın ve Tomris'in duruşu yüz ifadesiz olarak betimlenmiştir. Kraliçe Tomris, yalnızca gösterişli başlığı ile vurgulanmıştır. Atı ile olan samimiyeti, Tomris'in Türk kadın hükümdarı olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Zira "Atsız kahraman, kahraman değildir. Yalnızca ata binen insan kahraman, alp olarak nitelendirilmektedir" (Surazakov, 1985: 26).

Peter Paul Rubens

28 Haziran 1577 yılında doğan Belçikalı ressamdır. Barok tarzının önde gelen isimlerinden olduğu bilinmektedir. Portreler, manzara resimleri, mitoloji ve canlandırma öğeleri içeren tablolarıyla tanınmaktadır. Ressam Peter 30 Mayıs 1640 yılında vefat etmiştir.

Örnek-7. 'Head of Cyrus Brought to Queen Tomiris'

(Cyrus'un Kellesi Kraliçe Tomrise Getirildi), Boston Güzel Sanatlar Müzesi, Amerika

Rubens, 7. Örnek'te görülen ve Amerika'daki Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenen eserini, 2051x361 cm boyutlarında tuval üzerine yağlı boya tekniği ile resmetmiştir. Eserde, sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanılmış olduğu görülmektedir. Figürlerin kıyafetleri parlak renklerde resmedilmiştir. Figürler arasında en açık renk kıyafetle tasvir edilen Kraliçe Tomris dikkat çekmektedir. Resimde var olan hareketlilik, yoğun bir şekilde hissedilebilmektedir. Neredeyse bütün figürlerin baktığı tek nokta olan Cyrus'un bedeninden ayrılmış başı, resmin merkezi olarak görülmektedir. Işık gölge ve zıtlık ilkelerinden yararlanmış olan Rubens, kumaşlarda uyguladığı kırışıklıkla da resmi gerçekçi bir havaya bürümüştür. Figürlerin kıvrımlı ve belirgin hatlarla resmedilmiş olduğu görülmektedir.

Cyrus'un bedeninden ayrılmış başı, hizmetkâr olduğu düşünülen üstü yarı çıplak biri tarafından Kraliçe Tomris'e saygı ile sunulurken tasvir edilmiştir. Sağ taraftaki asker ve saray görevlisi olduğu düşünülen erkek figürler ile sol taraftaki kadın figürlerin merakla, Cyrus'un başına bakıyor oluşu, Tomris'in zaferi olarak görülmesini sağlayan betimlemelerdendir.

Talgat Tleuzhanov

12 Haziran 1973 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde doğan ve realist düşünceler üzerine eserler üreten bir ressam olduğu bilinmektedir. 1992 yılında Almatı Sanat Koleji Resim Bölümünden mezun olmuştur. Daha sonra Kazakistan Devlet Sanat Akademisi'ni bitiren sanatçı, özellikle millî değerler üzerine icra ettiği eserleriyle bilinmektedir. 2009 yılından beri Kazakistan Sanatçılar Birliği üyesidir.

Örnek-8. 'Kraliçe Tomris', Kazakistan

Tleuzhanov 8. Örnek'te görülen eserini, 130cm x 180 cm boyutlarında, tuval üzerine yağlı boya tekniği ile resmetmiştir. Eserde, Kraliçe Tomris şaha kalkmış bir atın üzerinde, elinde oku ve yayı ile betimlenmiştir. Türk destanlarında da kahramanlarla atları bütündür. At kahramanın sadece ulaşım aracı değil, ona zorluklarda yardım eden kan kardeşi, koruyucusudur (Begaliev, 1968: 20; Lipets, 1984: 124-127) Burada Tomris'in atıyla beraber resmedilmesi; Türklük, güçlü ve savaşçı olma özelliklerini vurgulamaktadır. "Destanlarda kahraman, alp ile atın her zaman birlikte tasvir edilmesi bu iki kavram arasındaki olan 'bütünlüğü' yansıtmaktadır" (Orozobekova, 1997: 44). Tomris, beyaz atıyla bir uyum içinde, kırmızı kıyafetiyle eserde kahramanca ön plana çıkmaktadır. Sert bir yüz ifadesiyle resmedilmiştir. Sanatçının realist olması, eserde yer

alan öğelere kazandırdığı gerçeklik olgusuyla gösterilmiştir. Eser, heyecanlı bir film sahnesini andırmaktadır.

Sanatçı, Tomris'in pantolon giymiş hâlini resmetmiştir. Bunun yanında çantası, oku ve yayının altında görülmektedir. Tomris'in hem kadın hem savaşçı hem de hükümdar olması, eserdeki çeşitli öğeleri ve özelliklerle vurgulanmaktadır. Sıcak renklerin hâkim olduğu bu eserin merkezi, Tomris'in ve atının yüz ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Eser, Kazakistan Devlet Müzesi'nde yer almaktadır.

Zalan Kertai

4 Ağustos 1970 Macaristan doğumludur. Eski Türkler ve Hunlar dönemi üzerine resimler yapmış bir sanatçı olarak bilinmektedir. Yaptığı çalışmalar ile birçok alanda ödüller almış sanatçı, hayattadır ve eserlerini yaşatmaktadır.

Örnek-9. 'Tomiris'

Kertai, 9. Örnek'te görülen çalışmasını, tuval üzerine yağlı boya tekniği ile yapmıştır. Eserde sıcak ve koyu renklerin hâkimdir. Resimde, Tomris Hatun'a otağ önünde kanlı havza içinde Cyrus'un kesik başının sunulduğu görülmektedir. Tomris Hatun kırmızının tonlarında giydiği kıyafeti, yüksek başlığı ve eserin ortasında resmedilmesiyle dikkati çekmektedir. Aynı zamanda eserin merkezinin Tomris Hatun olduğu değerlendirilmektedir. Figürlerin asker oldukları anlaşılmaktadır ve hepsi çelik zırhlar içinde betimlenmiştir. Tomris Hatun'un hemen önündeki asker figürü, saygıyla diz

çökmüş hâlde Cyrus'un başını sunmaktadır. Bu durum Kraliçe Tomris'in sahip olduğu itibarı göstermektedir. Tomris Hatun'un sol tarafında yer alan askerin Şahin biçimindeki başlığı dikkat çekmektedir. Sanatçının, yüz ifadelerini özenle çalışmış olduğu görülmektedir. Çekik gözler ve bıyıklarla asker figürlerinin Türk oldukları vurgulanmaktadır.

Tomris Hatun gösterişli bir kıyafet ile betimlenmiştir. Kadın hükümdar olması, giyiminde ve başlığında vurgulanmıştır. Bu eserde, resmedilen öğelerin neredeyse tümünde, Türk kültürüne ait çeşitli vurgularda bulunduğu görülmektedir. Eserde kullanılan renk ve tonlamaların etkisiyle gerilim içeren, verilmiş mücadelenin ardından gelen zaferi hissettiren bir ortam betimlemesi kuvvetli bir şekilde hissettirilmiştir.

3.2. Heykel Sanatındaki Tomris Betimlemelerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Hanlar Ahmedov

12 Haziran 1946'da Bakü'de doğdu. 1961-1966 yıllarında Azim Azimzade ismini taşıyan Sanat Koleji'nden, 1966-1972 yıllarında Taşkent Tiyatro-Sanat Üniversitesi'nden mezun oldu. Hanlar Ahmadov 1975'te SSCB Sanatçılar Birliğine üye olmuştur. 1982'de VDNX'in bronz madalyasını, 1995 ve 1998'de heykel kategorisinde Ulusal Humay Ödülü'nü kazanmıştır. Xanlar Ahmadov, 2002 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Onur Sanatçısı ve 2006 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Halk Sanatçısı statüsüne layık görülmüştür. Eserleri Fransa, Almanya, İran, Polonya, Rusya, Ukrayna, Özbekistan ve diğer ülkelerde sergilenmiştir. Çeşitli müzelerde ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır.

Örnek-10. 'Tomris Ana'

Ahmedov, 10. Örnek'te görülen çalışmasını, polyester döküm 60 x 70 x 40 boyutlarında yapmıştır. Tomris Hatun, tahtında oturur vaziyette betimlenmiştir. Heybetli bir duruş görülmektedir. Başlığında bulunan büyük hilal yapısı dikkat çekmektedir. Ahmedov'un bu eserinde, Tomris Hatun'un hükümdar yahut savaşçı özelliklerine sembolik bir vurgu yapmadığı görülmektedir. Tomris'in dizleri üzerine yatay formda işlenen uzun kılıcı, baş kesen yahut savaşan bir kılıç olarak dikey formda işlenmemiş; aksine koruyuculuğu, özgürlüğü ve kahramanlığı temsil etmesi düşüncesiyle yatay formda gerçekleştirilmiştir. Bu eserde, Tomris Hatun'un resimlerdeki betimlemelerden farklı bir kimlikle, yalnızca "Tomris, Ana ve Koruyucu Kahraman" kimlikleriyle görülmektedir. Tomris'in elleri kılıcının üzerinde betimlenmiştir ve bu detay Tomris'in koruyucu özelliğine vurgu yapmaktadır. Kahraman duruşu ise vatanını koruyan, özgürlüğüne önem veren ve barışı isteyen Tomris özelliklerinin bütünü olarak değerlendirilmiştir.

Severo Calzetta da Ravenna

Rönesans dönemi heykel sanatçısı olan Ravenna, 1496 yılında İtalya'da doğmuştur. Sanatçı Maniyerizm üzerine yoğunlaşmış ve eserlerini bu üslupla yapmıştır. Genelde benzer tarzda çalışmalar yapan heykeltıraş 1543 yılında dünyaya gözlerini yummuştur.

Örnek-11. 'Queen Tomyris with the head of Cyrus' (Kraliçe Tomris ile Cyrus), 1500, New York

Sanatçı Ravenna, 1500 yılında 11. Örnek'te görülen Tomris betimlemesini bronz kaplama heykel ile yapmıştır. Tomris betimlemesindeki figürün anatomik yapısında bazı maniyerist özellikler bulunmaktadır. Adnan Turani Maniyerist figürlerle ilgili "Abartılı uzunlukta, küçük başlı, hareketli, hacimli olarak oldukça yuvarlaklaştırılmış figürlerdir. Bu figürlerin bastıkları zemin ile ilgileri yoktur. Havada uçuyor gibidirler" (Turani, 2007, s:85) yorumunu yapmıştır. "Fiziksel yapının ve ruhun gerçeklerinin açığa çıkarılmasında, yüzeylerin çok etkili olmaması normaldir. Fakat yüzeysel görünümün özünü daha derinlerde, beden içinde ruhta aranması gerektiğini de eklemek gerekir (Bulut, 2003, s32)." Tomris heykeli, anatomik olarak yüzeysel kalmış olsa da beden içinde yani

ruhtaki derinlik kavramı kraliçe duruşunu hissettirmektedir. Tomris Heykeli, dik bir duruşla betimlenmiştir. Ayrıca Tomris'in elinde tuttuğu, Cyrus'un bedeninden ayrılmış başına bakıyor oluşu, gücünü ve zaferini vurgulamaktadır. Eserin, üçgen bir zemin üzerine yapılmış olduğu görülmektedir. Geometrik bir şekil oluşturan ilk sayının, üç sayısı olması sebebiyle bu ayrıntı önemlidir. Doğrudan olmayan üç farklı noktadan çekilen düzlemsel çizgi üçgen şeklini oluşturmaktadır (Schimmel, 1998, s69). Üçgenin kenarlarının eşitlik, özgürlük ve kardeşliği temsil ettiği söylenirken açılarının ise akıllı, güzelliği, ve gücü (eylemi) simgelediği belirtilmektedir (Ersoy, 2000:85). Kraliçe Tomris'in hükümdarlığının ve savaşlarda olan başarısının bu üçgen zemin ile vurgulanmakta olduğu düşünülmektedir. Üçgen zeminin kenarlarında çiçek motifleri yer almaktadır ve böylece Tomris'in kadın olmasına vurgu yapılmıştır. Tomris'in kendisi gibi lider olan Cyrus'u öldürmesi olayının, tacı kafasında iken kellesini eline almış bir şekilde betimlenmesi, bu durumun önemini ve büyüklüğünü göstermektedir. Eser, New York'ta sergilenmektedir.

Thaddeus Ignatius Wiskotschill

1753 yılında Prag'da doğduğu bilinmektedir. Wiskotschill, kendisi gibi bir heykeltıraş olan babası öldükten sonra, 1772 yılında bugünkü Almanya'ya göç etmiş, çalışmalarına orada devam etmiştir. Geride birçok eserini bırakarak 21 Ocak 1795 yılında ölmüştür.

Örnek-12. 'Tomırs ve Cyrus', Dresden'de bir Hastane bahçesi, Almanya

Wiskotchill, 12. Örnek'te görülen ve Almanya Dresden'de bir hastane bahçesine yaptığı eserinde, Tomris Hatun'u Cyrus'un bedeninden ayrılmış başını tutarken betimlemiştir. Hemen yanında kabartmalı işlemeleri olan bir havza bulunmaktadır. Bu kabartmalar, mücadele eden insanların tasvirinden oluşmaktadır. Tomris Hatun, savaşçı kişiliğiyle betimlenmiştir. Başındaki, diagonal Őekiller ve çiçeklerle işlemeli kaskı Tomris'in kadın savaşçı kimliğine vurgu yapıldığını dūřündürmektedir.

Tomris'in kıyafetinde, göğüs altında kemer görevi gördüğü dūřünölen bir detay yer almaktadır. Bu detayda, çehreli bir yüz ifadesi bulunmaktadır. Yođun kumaş tasvirinin arasında dikkati çekmektedir. Tomris Hatun'un kolları ve bacakları kalın ve kaslı, erkek yapısına benzer bir Őekilde çalışılmıştır. Güçlü bir hükümdar olmasının, bu Őekilde vurgulandığı dūřünölmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Tomris Hatun'un Pers Kralı Cyrus'u yenilgiye uğratması olayını konu edinen, çeşitli kültürlerden ve ülkelerden sanatçıların Tomris Hatun betimlemeleri incelenmiştir. Tomris Hatun'un hükümdar ve savaşçı özellikleri çeşitli sembolik anlatımlarla her çalışmada vurgulanmıştır. Pers Lideri Cyrus ile girdiği savaşta, onun başını bedeninden ayırması, Tomris Hatun'u cesaretli ve mücadeleci kimliğiyle ön plana çıkaracak şekilde betimlenmiştir. Tomris Hatun'u eserlerine konu eden sanatçılar, daha çok resim ve heykel çalışmaları gerçekleştirmiştir.

Resim sanatındaki Tomris betimlemelerine ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlarda; kullanılan renkler bakımından daha çok sıcak tonların seçildiği gözlenmiştir. Tomris Hatun daha vurgulu ve parlak renklerle resmedilmiştir. Çalışmaların merkezi olacak şekilde yerleştirildiği görülmüştür.

Heykel sanatındaki Tomris betimlemelerine ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlarda ise Tomris Hatun'un daha çok gösterişli detaylarla betimlendiği görülmüştür. Formlarda Tomris Hatun dik bir duruş ile betimlenmiştir. Kıyafetindeki, tacındaki yahut fiziksel yapısındaki detayların, heykel çalışmalarında vurgulanan ortak özellikler olduğu tespit edilmiştir.

Biçim ve içerik bakımından incelenen 12 eserden 9'unda, Tomris Hatun'un elinde Pers Lideri Cyrus'un bedeninden ayrılmış başı ile betimlendiği görülmektedir. Diğer iki çalışmada atıyla, kalan bir çalışmada ise kılıcıyla resmedilmiştir. Tomris Hatun eserlerde çeşitli kimlikleriyle vurgulanmıştır. En çok betimlenen; kraliçe, savaşçı ve hükümdar kimlikleridir. Özellikle savaşçı olarak betimlendiği bütün eserlerde, Elinde Cyrus'un bedeninden ayrılmış başı yer almaktadır. Kraliçe veya hükümdar olarak betimlendiği çalışmalarda ise dikkat çekici renklerle, gösterişli kıyafet ve başlıkları ile resmedilmiştir.

Bu araştırma, tarihteki ilk kadın hükümdar olan Tomris Hatun'u sanatsal bakış açısı çerçevesinde tanımak, anlamak, çeşitli sanatçıların eserlerine konu edinilmesinin ardındaki değerleri görmek bağlamında gerçekleştirilmiştir. Geçmişteki değerleri tanımanın, Türk kadınlarının esas özelliklerini geleceğe doğru şekilde taşımaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de söylediği gibi "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır". Bu araştırmanın, günümüzdeki Türk kadınlarının, Tomris Hatun gibi büyük işler başarmış;

Türk Milletini gururlandırmış kadın kahramanlarımızı örnek alarak millî kimliklerini ve değerlerini yaşatmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türk kadının, her durumda ve her koşulda gösterdiği büyük cesareti, mücadelesi, hem evini hem vatanını korumada verdiği emeklerle ilgili farkındalık oluşturulması hususuna araştırma aracılığıyla dikkat çekilmiştir.

Araştırmanın, kadın kahramanlarımızın büyük mücadelelerini sanat aracılığıyla anlatmanın Görsel Sanatlar Eğitimi alanına farklı bir bakış açısı kazandırılmasına destek sağlayacağı düşünülmektedir. Sanatçılarımıza hem akademik hem sosyal ortamlarda, Türk kadınlarının çeşitli özelliklerini anlatan daha çok araştırma ve sanatsal faaliyetler üretmeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Ç. (2010). Manas destanında alp kadın tipi. *Mukaddime*, 1, 169-180.
- Begaliev, S. (1968). O poetike eposa 'Manas'. Frunze: İlim.
- Bulut, Ü. (2003) Avrupa resminde üslup ve anlam ilişkisi. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Çolak, F. (2016). Türklerde lider kadın tipolojisi ve Gülnar Hatun. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, I (II)*, 58-69.
- Demirel, A. (2016). Tomris Hatun. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Ersoy, N. (2000). Semboller ve yorumları. İstanbul: Dönence Yayınları.
- Fortuna, A.M. (1959). The earliest works of Andrea Del Castagno. *Art Bulletin*, XLI.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kardaş, R. (1980). Türk ansiklopedisi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kayhan, S. (2018). Tarihten günümüze Türk dünyasının örnek alp kadınları. 3.Alp Kadın Çalıştayı'nda sunulmuş bildiri, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lipets, R.S. (1984). Obrazı batırai ego konya&tyurko-mongolskom epose. Moskova: Nauka
- Orozobekova, K. K. (1997). 'Manas' eposundagi tulparlardın körköm obrazı. Bişkek.
- Schimmel, A. (1998). Sayıların gizemi. (Çev. M. Küpüşoğlu). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Stone, R. (2006). Severo Calzetta da Ravenna and the indirectly Cast Bronze. *The Burlington Magazine*. 148.810-819.10.2307/20074639/09.04.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Surazakov, S. S. (1985). Altayskiy Geroičeskiy epos. Moskova: Nauka.
- Şahin, M. (2021). Batı sanatında Tomris Han. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(1),1-17.

Tanyeli, U. & Sözen, M. (1986). Sanat kavram ve terimleri sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Turani, A. (2007). Sanat terimleri sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

<https://www.boehler-art.com> / 02.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<http://www.getty.edu/art/collection/artists/520/mattia-preti-italian-1613-1699/>
02.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.kazakhfilmstudios.kz/en/press/news/6948/> 02.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://kertaizalan.artstation.com> / 03.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.metmuseum.org> / 03.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://newyorkrealism.tripod.com/id45.html> / 04.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.russianfineart.com/catalog/clients> / 04.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.seckim.com/andrea-del-castagno> / 09.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.visitmalta.com/tr/mattia-preti> /14.04.2020 tarihinde erişilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Examination of the First Female Ruler Tomris and Her Descriptions

Introduction:

It is believed that Turkish women and Turkish men are linked, and that women have played a significant role in Turkish history. Accepting women as distinct from their men or as being excluded from society may not be appropriate. Additionally, among the primary qualities of Turkish women are battle, war, and winning. This struggle is in the hands of some with weapons, in the language of some with words, in the pen of some with writing, in the brush of others. When Turkish history is examined at, it can be seen that Turkish women play the role of an exemplary woman who raises children for her homeland when necessary, who enlists as a quarry private if she is left without a husband, who manages the state when necessary, who fights, and defends her lands and homeland.

Tomris Hatun was the first female head of state to make history. Tomris, the Scythians' new leader in 529 BC, used her army of women to great success. The first Turkish woman to become famous for her bravery and heroism was Tomris Hatun, known as the Khan of the Turks. Nene Hatun, Halide Edip Adivar, Sabiha Gökçen, and many other Turkish women, in addition to Tomris, are just a few of the Turkish women who made an impact on Turkish history via their intelligence, bravery, and beauty (Çolak: 2016, 61).

The Manas saga idealizes the Turkish woman as an Alpine-type strong woman who does not flee from battle and possesses a sense of nationalism and patriotism. The woman in the Manas tale is a self-sacrificing, honorable, battling, hunting, and raiding hero in addition to the Alpine type (Akyüz: 2010, 172).

Materials and Methods:

Data for the study were collected using the scanning model, and a descriptive approach was used to analyze the data.

Findings:

The first female ruler Tomris Hatun was the topic of artwork, which was investigated and interpreted in terms of form and content in the study's findings section. The subject is

featured in the paintings and sculptures of 12 different artists. It was explained briefly about these artists' lives and how their creations related to Tomris's paintings. More highlights and vibrant colors are used in the illustrations for Tomris Hatun. It was noted that the studies were arranged so that they were positioned in the center. As a result of all the works analyzed, Tomris Hatun can be seen clutching the head of the Persian king Cyrus who has been severed from his body in 9 of the 12 works examined in terms of form and content. He is seen to be portrayed with his horse in the other 2 drawings, whereas in the last picture, he is seen to be portrayed solely with his sword. Her multiple aliases highlight Tomris Hatun.

The purpose of this study was to gain a deeper understanding Tomris Hatun, history's first female ruler, as well as the principles that guided the choice of different painters to represent them in their works. Recognizing the ideals of the past is believed to enable Turkish women's distinctive traits be carried into the future in the proper manner.

Conclusion and Suggestions:

In view of this, it is believed in the field of visual arts education that using art to communicate the heroic efforts of our heroines will be very effective in influencing future generations. It is suggested that our artists create more artistic works that portray the many traits of Turkish women in both academic and public settings.